

از ارسطو تا آگوستین  
تاریخ فلسفه‌ی راتلج  
جلد دوم

ویراستار: دیوید فورلی / ترجمه‌ی علی معظمی

گیتا

عنوان و نام پدیدآور: تاریخ فلسفه راتلج / ترجمه‌ی حسن مرتضوی؛ ویراستار سی. سی. تایلور.  
مشخصات نشر: تهران: نشر چشمه، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۸۳۳ ص.

شابک: ج. ۱. 978-964-362-800-0 ج. ۲. 978-600-6885-01-8

وضعیت فهرست‌نویسی: فایا

یادداشت: عنوان اصلی "From Aristotle to Augustine"

یادداشت: مترجم جلد دوم علی معظمی است.

یادداشت: ج. ۲ - ۴ (چاپ اول: ۱۳۹۱) (فیا).

یادداشت: ناشر جلد سوم و چهارم بویه‌نگار است.

یادداشت: ناشر جلد دوم گیتا است.

یادداشت: کتاب‌نامه.

مدرجات: ج. ۱. از آغاز تا افلاطون - ج. ۲. از ارسطو تا آگوستین - ج. ۳. فلسفه سده‌های میانه - ج. ۴. رنسانس و

عقل‌باوری سده‌ی هفدهم.

موضوع: ارسطو، ۳۸۲ - ۳۲۲ پیش از میلاد.

موضوع: مشائیان و یاقین، شکاکان، فیلسوفان و آگوستین.

موضوع: فلسفه‌ی قدیم.

موضوع: فیلسوفان پیش از سقراط.

شناسه‌ی افزوده: فورلی، دیوید ویراستار.

شناسه‌ی افزوده: David Furley.

شناسه‌ی افزوده: معظمی جهرمی، علی، ۱۳۵۳، مترجم.

رده‌بندی کنگره: ۹۳۱ ت ۱۲ / B۳۱۷

رده‌بندی دیویی: ۱۸۳ / ۲

شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۱۹۹۴۸۵۹

گیتا

تاریخ فلسفه راتلج

(جلد دوم)

از ارسطو تا آگوستین

ویراستار: دیوید فورلی

ترجمه‌ی علی معظمی

لیتوگرافی: باختر

چاپ: دالاهو

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۲، تهران

۳۵۰۰۰ تومان

شابک: ۸ - ۰۱ - ۶۸۸۵ - ۶۰۰ - ۹۷۸

نشانی: ولیمصر - بالاتر از پارک وی - ایستگاه محمودیه - پلاک ۲۹۸۳ - واحد ۳.

تلفن تماس: ۲۲۶۶۸۲۳۱

هرگونه بهربرداری و نقل از مطالب این کتاب بدون اجازه‌ی کتبی ناشر ممنوع است.

تلفن مرکز پخش (چشمه): ۶۶۴۹۲۵۲۴

## فهرست

|     |                                                    |
|-----|----------------------------------------------------|
| ۷   | توضیحی درباره‌ی جلد دوم                            |
| ۹   | پیش‌گفتار ویراستاران اصلی                          |
| ۱۳  | یادداشت مترجم                                      |
| ۱۵  | یادداشت‌هایی درباره‌ی نویسندگان                    |
| ۱۹  | گاه‌شماری                                          |
| ۳۵  | مقدمه / دیوید فورلی                                |
| ۴۹  | ارسطو، فیلسوف طبیعت / دیوید فورلی                  |
| ۱۰۳ | منطق و متافیزیک ارسطو / آلن گد                     |
| ۱۶۷ | ارسطو: زیبایی‌شناسی و فلسفه‌ی ذهن / دیوید گلوب     |
| ۲۲۷ | ارسطو: اخلاق و سیاست اخلاق / راجر کریسپ            |
| ۲۹۹ | مکتب مشائی / رابرت دبلیو. شارپلس                   |
| ۳۶۹ | مکتب اپیکور / استفن اورسون                         |
| ۴۲۹ | مکتب رواقی / برک اینوود                            |
| ۴۸۳ | شکاکان / مایکل فردی                                |
| ۵۴۵ | علوم دقیق در عصر هلنی متون و مقولات / آلن سی. بوئن |
| ۶۰۳ | علوم زیست‌شناسی هلنی / آر. جی. هنکینسون            |
| ۶۶۹ | فلسفه‌ی نوافلاطونی / ایولفور کی. امیلسون           |

۷۲۹..... آگوستین / جرارد اُدالی

۸۰۳..... واژه‌نامه

۸۱۱..... نمایه

www.ketab.ir

## توضیحی درباره‌ی جلد دوم

این مجلد به بررسی جامع از آثار فیلسوفانی می‌پردازد که از میانه‌ی قرن چهارم پیش از میلاد تا قرن پنجم میلادی آثارشان را به یونانی و لاتین نوشته‌اند — از مرگ افلاطون تا آغاز فلسفه‌ی مسیحی.

پنج فصل به ارسطو و مکتب مشائی اختصاص یافته است؛ سه فصل به مکاتب عمده‌ی دوران هلنی — اپیکوری‌ها، رواقیون و شکاکان — دو فصل به به استدلال‌های ریاضی‌دانان و زیست‌شناسان، و به فلسفه‌ی نوافلاطونی و آگوستین<sup>۲</sup>، هر کدام یک فصل.

جلد دوم تاریخ فلسفه‌ی راتلج، با متمم‌هایی چون گاه‌شمار و واژه‌نامه‌ی اصطلاحات فنی و کتاب‌شناسی مفصل، بررسی‌یی جامع و مفید برای خواننده فراهم می‌آورد و تحلیلی از روش‌ها و دستاوردهای فلسفه‌ی کلاسیک پس از افلاطون به دست می‌دهد.

ویراستار این مجلد، دیوید فورلی<sup>۳</sup> استاد بازنشسته‌ی مطالعات کلاسیک در دانشگاه پرینستون و عضو افتخاری کالج مسیح در دانشگاه کمبریج است. به برخی از آثار او در بخش یادداشت‌هایی درباره‌ی نویسندگان اشاره شده است.

فناوری یا جامعه‌شناختی، و اغلب اوقات به این دلیل که تغییری در سبک یا علایق فکری رخ داده بود. با این همه، به دلیل تداوم علاقه‌ی فلسفی‌مان به بسیاری از همین مسائل، نمی‌توانیم مایوسانه به این آثار بنگریم. می‌خواهیم بدانیم چه درس‌هایی را می‌توان از ناکامی‌های بی‌اهمیت یا سترگ فرا گرفت: بیشتر اوقات خواهان کشف مناسبتی معاصر در نظریه‌ای نادیده گرفته‌شده یا بازنگری در این موضوع هستیم که آیا آن «ناکامی سترگ» در حقیقت ناکامی شمرده می‌شد یا جلوتر از زمان خود و شاید حتا جلوتر از مؤلفش رخ داده بود.

بنابراین، خود را شبیه به آن «مترجم افراطی» افسانه‌ای می‌یابیم که فیلسوفان جدید را مجذوب می‌کرد، مترجمی که می‌کوشید اندیشه‌های نویسنده را در چشمان یا چشمان فرهنگی‌اش و در همان حال در چشمان ما درک کند. این وظیفه‌ای است بس عظیم. بسیاری اوقات در این مسئولیت تاریخی شکست می‌خوریم زیرا علایق فلسفی ما بسیار قدرتمندند، یا آن‌ها را نادیده می‌گیریم چون شیفته‌ی آن‌ها شده‌ایم. اما ماهیت فلسفه به گونه‌ای است که مجبوریم بر هر دو تکنیک مسلط شویم. زیرا یادگیری تاریخ فلسفه فقط به چالش کشیدن زمان گذشته یا درگیری با آن نیست؛ بلکه عنصری است اساسی در فهم ماهیت فلسفه — در فهم این که چگونه فلسفه به نحو جدایی‌ناپذیری با تاریخ و علم گره خورده و با این همه از آن‌ها جداست.

**تاریخ فلسفه‌ی راتلج** بررسی زمانمند از تاریخ فلسفه، از آغازگاه‌های آن تا زمان کنونی است. هدف آن بحث عمیق درباره‌ی تمامی پیشرفت‌های عمده‌ی فلسفی است و با این هدف بیشترین فضا به آن دسته از افراد اختصاص داده شده که عموماً از فیلسوفان بزرگ شمرده می‌شوند. اما شخصیت‌های کم‌اهمیت‌تر نیز نادیده گرفته نشده‌اند و امید می‌رود که خواننده بتواند در این ده مجلد تاریخ، دست‌کم به اطلاعات پایه‌ای درباره‌ی هر فیلسوف مهم گذشته و حال دست یابد.

اندیشه‌ورزی فلسفی در خلوت و جدا از سایر فعالیت‌های انسانی رخ نمی‌دهد، و تاریخ کنونی می‌کوشد فیلسوفان را در بستر فرهنگی و به‌ویژه علمی زمانه‌ی خود قرار دهد. در حقیقت، برخی فیلسوفان فلسفه را صرفاً جنبی و تابع علوم طبیعی می‌دانند؛ اما حتی اگر این دیدگاه را رد کنیم، نمی‌توان انکار کرد که علوم تأثیر زیادی بر آن‌چه اکنون فلسفه تلقی می‌شود گذاشته است و باید تأثیر یادشده را آشکارا مطرح کرد. هدف این نیست که این مجلدات پیشینه‌ای صرف از عواملی ارائه کنند که بر اندیشه‌ورزی فلسفی تأثیر می‌گذارند؛ فلسفه رشته‌ای است با معارهای خویش برای استدلال‌ورزی، و عرضه‌داشت نحوه‌ی پیشرفت این استدلال‌ها دغدغه‌ی عمده‌ی این تاریخ است.

شاید با بیان «آن‌چه اکنون فلسفه تلقی می‌شود» این برداشت را ایجاد کرده باشیم که گویی اکنون دیدگاه واحدی درباره‌ی این‌که فلسفه چیست وجود دارد. مسلماً چنین مقصودی نداریم؛ برعکس، در میان کسانی که خود را فیلسوف می‌نامند تفاوت‌های جدی درباره‌ی ماهیت موضوع‌شان وجود دارد. این تفاوت‌ها در حال حاضر در وجود دو مکتب عمده‌ی اندیشه که معمولاً به‌عنوان فلسفه‌ی «تحلیلی» و «قاره‌ای» توصیف می‌شوند بازتاب می‌یابد. ما به‌عنوان ویراستاران اصلی این تاریخ قصد نداریم در این مجادله جانب یک طرف را بگیریم. نگرش ما متکی بر رواداری است و امیدواریم این مجلدات به درک این‌که چگونه فیلسوفان به مواضع کنونی‌شان رسیده‌اند یاری برسانند.

و آخرین توضیح. فلسفه با واژگان تخصصی خود مدت‌های طولانی موضوعی بسیار فنی شمرده می‌شد. قصد ما این است که این تاریخ را تنها برای متخصصان بلکه برای خوانندگان عام هم قابل استفاده باشد. برای نیل به این مقصود، کوشیدیم هر فصل به سبک قابل فهمی نوشته شود و چون وجود پاره‌ای موضوعات فنی اجتناب‌ناپذیر بود در هر مجلد واژه‌نامه‌ای را برای اصطلاحات فنی تنظیم کرده‌ایم. به این ترتیب، امیدواریم این مجلدات به درک

گسترده‌تر موضوعی یاری رساند که بالاترین اهمیت را برای تمامی اندیشمندان در بردارد.

ج. ج. ر. پارکینسون

س. ج. شانکر

www.ketab.ir



## یادداشت مترجم

شیوه‌ی ارجاع‌دهی در این کتاب، داخل متن است که در ترجمه هم حفظ شده است. در مواردی خاص، به جای ترجمه‌ی نقل قول‌ها آن‌ها را از ترجمه‌های موجود فارسی آورده‌ایم. در این موارد ارجاع به جای منبع اصلی، به متن ترجمه‌ی فارسی داده شده است. جز این تغییری در نقل ارجاعات داده نشده است، مگر در موارد معدودی که به دلیل بلند بودن ارجاع داخل متن، آن را به پاورقی منتقل کرده‌ایم تا شکستگی زیادی در متن فارسی رخ ندهد.

در متن اصلی در انتهای هر فصل یادداشت‌هایی از سوی نویسندگان به عنوان پی‌نوشت آمده است. پی‌نوشت‌ها در اغلب فصل‌ها به توضیح دربارۀ منابع یا اختلافات تفسیری یا اختلاف قرائت متون اصلی برمی‌گردند. اما برای نمونه، نویسنده‌ی فصل آخر هیچ پی‌نوشت تفسیری یا توضیحی بی‌نیاز ندارد و یادداشت‌ها را تماماً به ارجاع منابع دست‌دوم اختصاص داده است. تا در داخل فصل فقط به متون اصلی ارجاع دهد. در ترجمه، همه‌ی یادداشت‌های آخر فصل‌ها از پی‌نوشت به پاورقی انتقال یافته‌اند تا رجوع خواننده به آن‌ها آسان‌تر باشد. جز یادداشت‌ها، مترجم در برخی موارد پاورقی‌هایی نیز برحسب ضرورت به متن افزوده است. این پاورقی‌ها آن‌جا که به توضیحی

اختصاص یافته‌اند، با آوردن «م» (مترجم) در انتهای هر کدام مشخص شده‌اند.

چنان که در بخش «فهرست منابع» اشاره شده است، مراجع با اعدادی داخل [ ] مشخص شده‌اند. به طور معمول در فصل‌های مختلف اعداد ارجاعات، پس از نام نویسندگان آن‌ها می‌آیند؛ در فصل نخست چنان که می‌توانید در متن و پاورقی‌ها ملاحظه کنید، نویسنده اول اعداد شماره‌ی ارجاع را آورده و سپس نام نویسنده‌را. این اختلاف روش در فصل‌های مختلف، در ترجمه دست نخورده است. بنابراین، تفاوتی که میان این فصل و دیگر فصل‌ها در نوع ارجاع‌دهی می‌بینید در اصل متن وجود دارد. همچنین، در برخی از فصل‌ها برای ارجاع به متون اصلی از علائم اختصاری استفاده شده است. در این موارد اختصارات مربوط به ارجاعات در پایان هر فصل آمده‌اند.

## یادداشت‌هایی درباره‌ی نویسندگان

آلن سی. بوئن<sup>۱</sup> مدیر مؤسسه‌ی پژوهشی فلسفه و علم باستان (پرینستون) است. او مقالات متعددی در زمینه‌ی تاریخ علم باستان نوشته است.

آلن کد<sup>۲</sup> استاد کرسی نیکولاس سی. پتریس مطالعات یونانی در دانشگاه کالیفرنیا در برکلی است. او پیش از آن استاد کرسی آدتل فلسفه در دانشگاه ایالتی اوهایو بود. کد مؤلف مقالات متعدد درباره‌ی متافیزیک، منطق، فلسفه‌ی ذهن و فلسفه‌ی طبیعت ارسطو است.

راجر کریسپ<sup>۳</sup> استادیار فلسفه در کالج سنت آن در دانشگاه آکسفورد است. او همچنین سردبیر مجله‌ی بوتیلاس<sup>۴</sup> است. کریسپ علاوه بر مقالاتی که درباره‌ی ارسطو دارد، و نوشته‌هایی که راجع به مسائل مدرن فلسفه‌ی اخلاق تألیف کرده، کتاب *میل و فایده‌باوری* (انتشارات راتلج، ۱۹۹۷) *Mill on Utilitarianism* را هم منتشر کرده است و نیز اخلاق نیکوماخوسی ارسطو را نیز برای دوره‌ی تاریخ فلسفه‌ی انتشارات دانشگاه کمبریج به انگلیسی برگردانده است.

1. Alan C. Bown

3. Roger Crisp

2. Alan Code

4. *Utilitas*

ایوفلور کی. امیلسون<sup>۱</sup> درجه‌ی دکتری خود را از دانشگاه پرینستون گرفت و سپس در مؤسسه‌ی فلسفه‌ی دانشگاه ایسلند استادیار فلسفه شد. او سپس در دانشکده‌ی فلسفه‌ی دانشگاه اسلو به تدریس پرداخته است. کتاب او با عنوان *نظر فلوطین درباره‌ی ادراک حسی* را انتشارات دانشگاه کمبریج به سال ۱۹۸۸ منتشر کرده است (*Philosophical Study A: Perception-Plotinus on Sense*).

استفن اُورسون<sup>۲</sup> مؤلف مقالات متعددی درباره‌ی ارسطو و اپیکور است. او عضو هیئت علمی دانشکده‌ی فلسفه‌ی دانشگاه میشیگان است. و همچنین مؤلف کتاب *Aristotle on Perception* (۱۹۹۷).

مایکل فردی<sup>۳</sup> استاد فلسفه‌ی باستان در دانشگاه آکسفورد است. او علاوه بر مقالات متعدد در فلسفه‌ی باستان، از جمله این کتاب‌ها را نیز منتشر کرده است: *Die stoische Logik* (۱۹۷۴), *Galen: Three Treatises on the Nature of Science* (۱۹۸۵) and *Essays in Ancient Philosophy* (۱۹۸۷).

دیوید فورلی استاد بازنشسته‌ی مطالعات باستانی در دانشگاه پرینستون، و عضو افتخاری کالج مسیح در دانشگاه کمبریج است. او در سال ۱۹۹۰ به عنوان عضو پیوسته‌ی آکادمی بریتانیا انتخاب شده است. فورلی در فاصله‌ی سال‌های ۱۹۶۸ تا ۱۹۷۲ سردبیر *فرونزیز*<sup>۴</sup> بود و در سال ۱۹۷۰ و در سال ۱۹۷۵ به همراه آر. ای. آلن سردبیر *مطالعات فلسفه‌ی پیشاسقراطی*<sup>۵</sup> بود. او همچنین مؤلف کتاب‌های زیر است:

*Two Studies in the Greek Atomists* (۱۹۶۷), *The Greek Cosmologists* vo l. 1 (۱۹۸۷), *Cosmic Problems: Essays on Greek and Roman Philosophy of Nature* (۱۹۸۹).

دیوید گالوپ<sup>۶</sup> استاد بازنشسته‌ی فلسفه در دانشگاه ترنت در اونتاریو است

1. Enjólfur k. Emilsson

3. Michael Frede

5. *Studies in Presocratic Philosophy*

2. Stephen Everson

4. *Phronesis*

6. David Gallop

که از سال ۱۹۶۹ تا ۱۹۸۹ در آن‌جا تدریس کرده است. مقالات او شمار فراوانی از موضوعات فلسفی و ادبی را در برمی‌گیرد. او همچنین فایدون افلاطون را برای مجموعه‌ی انتشارات کلارندون ترجمه و ویرایش کرده است، و نیز *اوتیفرون، دفاعیه‌ی سقراط، کریتون، و فایدون* را برای انتشارات ورلدز کلاسیکز (از سال ۱۹۹۳ تا ۱۹۹۷). او همچنین مؤلف کتاب‌های زیر است:

*Parmenides of Elea* (Toronto, 1984) and *Aristotle on Sleep and Dreams* (Warminster, 1996).

آر. جی. هنکینسون<sup>۱</sup> استاد فلسفه در دانشگاه تگزاس در آوستین است. او مقالات متعددی درباره‌ی اندیشه‌ی فلسفی دوره‌ی هلنی و زیست‌شناسی یونانی دارد و کتاب زیر از اوست:

*Galen on Antecedent Causes*, Cambridge University Press, 1994.

برد اینوود<sup>۲</sup> استاد مطالعات باستانی در دانشگاه تورنتو است. کتاب‌های زیر از او است:

*Ethics and Human Action in Early Stoicism* (1985), *Hellenistic Philosophy Introductory Readings* with L.P. Gerson (1988, 2nd, expanded edition, 1997), and *The Poem of Parmenides* (1992); coeditor with Jaap Mansfeld, of *Assent and Argument in Cicero's Academic Books* (1997), contributor to *Passions and Perceptions* (1993), and *Justice and Generosity* (1995).

جرارد اُدالی<sup>۳</sup> استاد مطالعات لاتین در یونیورسیتی کالج لندن است. آثار منتشرشده‌ی عمده‌ی او از این قرارند:

*Plotinus' Philosophy of the Self* (1973), *Augustine's Philosophy of Mind* (1987), and *The Poetry of Boethius* (1991); co-editor of the *Augustinus-Lexikon* (1986).

ترور جی. ساندروز<sup>۱</sup> استاد یونانی در دانشگاه نیوکاسل است. علاقه‌ی عمده‌ی او به نظریات سیاسی، اجتماعی، و حقوقی یونانی است. او برای مجموعه کلاسیک‌های انتشارات پنگوئن قوانین افلاطون را ترجمه کرده است (۱۹۷۰)، و برای همین مجموعه ترجمه‌ی تی. ای. سینکلر از سیاست ارسطو را نیز بازبینی کرده است (۱۹۸۰). او مقالات فراوانی درباره‌ی فلسفه‌ی سیاسی افلاطون و ارسطو نگاشته و این کتاب‌ها نیز از اوست:

*Plato's Penal Code: Controversy and Reform in Greek Penology* (Oxford: Clarendon Press, 1991), & *Aristotle, Politics Book I and II* (1995), in the Clarendon Aristotle series.

رابرت دبلیو. شارپلس<sup>۲</sup> استاد مطالعات کلاسیک و رئیس دانشکده‌ی یونانی و لاتین در یونیورسیتی کالج لندن است. او این آثار را از اسکندر آفرودیسی<sup>۳</sup> به انگلیسی برگردانده است:

*Fate* (1983), *Ethical Problems* (1990), and *Quaestiones* (1992 and 1994).

او سردبیر *فرونزیس* بوده است و نیز عضو تیم ویراستاران آثار *توفراستوس* ارسوسی<sup>۴</sup> در انتشارات بریل.